

УДК 338.43:330.322:338.246

О. В. Вишневецька,
к. е. н., с. н. с., провідна наукова співробітниця відділу інвестиційного
та матеріально-технічного забезпечення, ННЦ "Інститут аграрної економіки"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0978-2603>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.2.111

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ВАЖЕЛІВ У МЕХАНІЗМІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ АСПЕКТИ

О. Vyshnevetska,
PhD in Economics, Senior Research Fellow, Leading Research Fellow of the Department of Investment,
Material and Technical Insuring, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics"

THE ROLE OF STATE INSTRUMENTS IN THE MECHANISM OF INVESTMENT SUPPORT FOR TECHNICAL AND TECHNOLOGICAL MODERNISATION OF UKRAINE'S AGRICULTURAL SECTOR: PRE-WAR AND WARTIME ASPECTS

У статті досліджено роль державних важелів у механізмі інвестиційного забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного сектору України в довоєнний та воєнний періоди. Обґрунтовано, що в умовах високих виробничих і фінансових ризиків, тривалих строків окупності інвестицій та обмеженого доступу до капіталу саме державна підтримка виступає ключовим чинником модернізації матеріально-технічної бази сільського господарства. На основі кореляційного аналізу оцінено взаємозв'язок між обсягами державного фінансування та виробничими й фінансовими показниками розвитку аграрного сектору у 2017—2024 рр. Доведено наявність структурного зламу у 2022 році, після якого трансформується економічна роль державної підтримки — від інвестиційно-стимулюючої до компенсаційно-стабілізаційної. Обґрунтовано доцільність диференційованого підходу до формування державної аграрної політики з урахуванням змін економічного середовища та пріоритетів післявоєнного відновлення.

The article provides a comprehensive analysis of the role of state instruments in the mechanism of investment support for technical and technological modernisation of Ukraine's agricultural sector, taking into account both pre-war and wartime economic conditions. It is substantiated that the renewal of the material and technical base of agriculture constitutes a decisive prerequisite for improving production efficiency, enhancing the competitiveness of agricultural enterprises, ensuring food security, and maintaining the country's export potential. It is established that investment activity in the agricultural sector is characterised by increased risks, long payback periods and limited access to financial resources, which determines the crucial role of state support in stimulating technical and technological upgrading.

The content and structure of the investment support mechanism for agricultural production are revealed, showing that it is formed through a combination of budgetary, financial-credit, fiscal and institutional state policy instruments integrated with market-based capital attraction tools. The transformation of the state's role under conditions of macroeconomic instability and heightened security risks is analysed, particularly the shift from the predominance of direct budget transfers towards the increased use of indirect support instruments, preferential lending schemes and state guarantees.

Based on official statistical data for the period 2017–2024, a correlation analysis is conducted to assess the relationships between the volume of state support and key indicators of agricultural sector development, including gross output, sown areas, profits and internal sources of financing. It is demonstrated that in the pre-war period state support performed an investment-stimulating function, ensuring stable and economically interpretable relationships with the sector's performance indicators. At the same time, during the wartime period a structural break in time series is identified, manifested in the weakening or loss of linear correlation relationships and the dominance of exogenous factors.

The study concludes that under wartime conditions the economic role of state support has transformed into a predominantly compensatory and stabilising one, aimed at maintaining the financial viability of agricultural enterprises and minimising losses of production potential. The necessity of a differentiated approach to assessing the effectiveness of state agricultural policy in pre-war and wartime periods is substantiated, along with the need to develop a long-term strategy for investment recovery and accelerated technical and technological development of Ukraine's agricultural sector in the post-war period.

Ключові слова: державна підтримка, аграрний сектор, інвестиційне забезпечення, техніко-технологічне оновлення, механізм, кореляційний аналіз, структурний злам, воєнний період.

Key words: state support, agricultural sector, investment provision, technical and technological renewal, mechanism, correlation analysis, structural break, war period.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах розвитку національної економіки техніко-технологічне оновлення сільськогосподарського виробництва виступає визначальним чинником підвищення ефективності функціонування аграрного сектору та забезпечення його конкурентоспроможності. Реалізація процесів модернізації матеріально-технічної бази аграрних підприємств вимагає значних інвестиційних ресурсів. Проте для більшості товаровиробників доступ до таких ресурсів залишається обмеженим через високі ризики, тривалі строки окупності та невизначеність фінансового середовища.

У цьому контексті особливого значення набуває державна політика інвестиційної підтримки, яка здатна суттєво коригувати ринкові механізми, сприяти мобілізації фінансових ресурсів та стимулювати техніко-технологічне оновлення. Актуальність проблеми зростає в умовах воєнних дій, коли класичні ринкові інструменти інвестування втрачають ефективність, а державна підтримка стає ключовим фактором збереження виробничого потенціалу агросектору. Це обумовлює необхідність наукового дослідження трансформації ролі

державних важелів у механізмі інвестиційного забезпечення та оцінки їхнього впливу на розвиток сільськогосподарського виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору України, техніко-технологічного оновлення та державного регулювання інвестиційних процесів знайшли відображення у наукових працях вітчизняних учених. Серед них О. В. Захарчук [4], Ю. О. Лупенко [4, 5], Я. Ф. Навроцький [7], Н. В. Добіжа [2], М. І Кісіль [3], М. Г. Михайлов [6] та інші. У дослідженнях розглядаються питання формування інвестиційної політики, ролі бюджетної та фінансово-кредитної підтримки, механізмів стимулювання інноваційної активності аграрних підприємств, а також впливу державних програм на оновлення матеріально-технічної бази сільського господарства.

Водночас переважна частина наукових праць орієнтована на аналіз інвестиційних процесів у відносно стабільних макроекономічних умовах та не враховує структурних розривів, спричинених воєнними подіями. Недостатньо дослідженим залишається питання трансформації ролі державних важелів у механізмі інвестиційного забезпечення техніко-технологіч-

ного оновлення аграрного виробництва в умовах різкої зміни економічного режиму, а також зміни характеру взаємозв'язків між обсягами державної підтримки та результативними показниками розвитку галузі. Це обумовлює потребу в узагальненні сучасних підходів і поглибленому аналізі ефективності державної підтримки з урахуванням довоєнного та воєнного періодів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є узагальнення теоретичних положень і практичних результатів щодо ролі державних важелів у механізмі інвестиційного забезпечення техніко-технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва, а також оцінка трансформації їхнього впливу на виробничі та фінансові показники розвитку аграрного сектору України в довоєнний і воєнний періоди.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Техніко-технологічне оновлення сільськогосподарського виробництва є однією з ключових передумов підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, забезпечення його сталого розвитку та адаптації до сучасних викликів глобальної економіки. В умовах зростання вимог до ефективності використання ресурсів, екологічної безпеки та якості сільськогосподарської продукції особливого значення набуває здатність аграрних підприємств впроваджувати інноваційні технології, сучасну техніку та цифрові рішення. Водночас реалізація процесів техніко-технологічного оновлення потребує значних інвестиційних ресурсів, доступ до яких для більшості суб'єктів аграрного виробництва залишається обмеженим.

Інвестиційне забезпечення оновлення матеріально-технічної бази аграрного сектору формується під впливом комплексу державних та ринкових важелів, що визначають умови залучення, розподілу та ефективного використання фінансових ресурсів. З одного боку, держава відіграє ключову роль у створенні інституційного середовища для інвестиційної діяльності шляхом реалізації бюджетної, податкової, кредитної та амортизаційної політики, а також через запровадження цільових програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників. З іншого боку, ринкові механізми — ціноутворення, конкуренція, фінансовий ринок, лізингові та страхові інструменти — формують

економічні стимули та обмеження, які безпосередньо впливають на інвестиційну активність аграрних підприємств.

Актуальність дослідження державних і ринкових важелів у механізмі інвестиційного забезпечення техніко-технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва посилюється в умовах структурних трансформацій національної економіки та поглиблення інтеграції України у світові аграрні ринки. Хронічна зношеність основних засобів у сільському господарстві, технологічне відставання значної частини аграрних підприємств, а також асиметричний доступ різних категорій товаровиробників до інвестиційних ресурсів зумовлюють необхідність комплексного аналізу чинних інструментів державного регулювання та ринкових механізмів стимулювання інвестицій.

Особливої ваги набуває дослідження трансформації ролі держави в інвестиційному забезпеченні аграрного сектору, що відбувається під впливом макроекономічної нестабільності, фінансових обмежень бюджету та зростання ролі фінансово-кредитних інструментів. Перехід від домінування прямих бюджетних трансфертів до переважного використання пільгового кредитування, державних гарантій та механізмів державно-приватного партнерства зумовлює зміну структури інвестиційних джерел і потребує оцінки їх впливу на темпи та якість техніко-технологічного оновлення. Водночас надмірна орієнтація на ринкові інструменти за відсутності належної державної координації може призводити до посилення інвестиційної нерівності між великими аграрними підприємствами та малими формами господарювання.

У сучасних умовах повномасштабних безпекових і економічних викликів проблема інвестиційного забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва набуває не лише економічного, а й стратегічного значення. Від рівня модернізації матеріально-технічної бази сільського господарства залежать продовольча безпека держави, експортний потенціал аграрної продукції та стійкість аграрного сектору до кризових шоків. Це обумовлює необхідність формування збалансованого механізму поєднання державних і ринкових важелів, здатного забезпечити довгострокове інвестиційне зростання та прискорення техніко-технологічного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Державні важелі мають визначальне значення для техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва, адже інвестиційна

Таблиця 1. Показники впливу державної підтримки (кошти розвитку) на виробничу та фінансову ефективність аграрного сектору України (2017–2024 рр.)

Рік	Державна підтримка, млн грн	Валова продукція, млрд грн	Приріст валової продукції (до попереднього року)	Посівні площі, тис га	Прибуток, млрд грн	Власні джерела інвестицій (прибуток+амортизація), млрд грн
2017	5209,3	303,4	23,7	19259,3	89,8	108,8
2018	4237,0	361,0	57,6	19370,1	70,5	98,4
2019	4307,9	356,6	-4,4	19601,5	92,9	130,4
2020	4034,8	393,1	36,5	19722,6	81,5	121,6
2021	4713,1	593,4	200,3	20198,7	237,6	281,7
2022	1999,0	449,1	-144,3	16819,5	85,9	131,7
2023	78,1	484,2	35,1	16255,3	61,9	109,0
2024	4133,758	448,8534	-35,3466	16876,9	327	–

Джерело: узагальнено за даними державної служби статистики [1].

діяльність у цій сфері характеризується низкою специфічних викликів. Насамперед оновлення техніки, впровадження систем зрошення чи будівництво сучасної інфраструктури потребують значних капіталовкладень і мають тривалий період окупності, що робить їх малопривабливими для бізнесу без довгострокової державної підтримки. Сільське господарство також залишається однією з найбільш ризикованих галузей, оскільки залежить від погодних умов, коливань світових цін і логістичних обмежень, тому державні гарантії, страхування та інші механізми зменшення ризиків є критично важливими для залучення інвестицій.

Крім того, саме держава здатна стимулювати впровадження інноваційних технологій, які на ранніх етапах розвитку можуть бути надто дорогими або ризикованими для приватних інвесторів. Йдеться про точне землеробство, біотехнологічні рішення, високотехнологічне обладнання та інші інновації, що забезпечують підвищення ефективності виробництва та його адаптивність до сучасних викликів. Саме державні важелі виконують ключову функцію у мобілізації фінансових ресурсів, зниженні інвестиційних ризиків та спрямуванні капіталу в пріоритетні напрями. Це дозволяє створювати умови для технологічного оновлення аграрного сектору, забезпечувати його стійкість, конкурентоспроможність і здатність до довгострокового розвитку.

Пряма бюджетна підтримка аграрного сектору в Україні реалізується через видатки державного бюджету за відповідними кодами програмної класифікації видатків та кредитування (КПКВК), зокрема за програмами 1201150 "Фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників", 1201100 "Державна підтримка розвитку фермерських господарств", 1201310 "Часткова компенсація вартості сіль-

ськогосподарської техніки та обладнання", а також іншими цільовими програмами підтримки тваринництва, садівництва та переробки. Ці інструменти передбачають прямі трансферти з бюджету у формі дотацій, субсидій, грантів і компенсацій, мають чітке цільове призначення та безпосередньо впливають на фінансові результати агровиробників, зменшуючи їхні виробничі витрати або збільшуючи доходи.

Непряма бюджетна підтримка аграрного сектору здійснюється без прямого фінансування через видаткові КПКВК і охоплює фінансово-кредитні та фіскальні інструменти, зокрема програми пільгового кредитування "Доступні кредити 5-7-9%" (у межах програм Мінекономіки), механізми державних гарантій за кредитами суб'єктам аграрного бізнесу, податкові пільги та відстрочення податкових зобов'язань. Такі заходи відображаються в бюджеті переважно опосередковано — через обслуговування державного боргу, резерви під гарантії або втрати доходів бюджету, — і спрямовані на покращення доступу аграрних підприємств до фінансових ресурсів, зниження вартості залученого капіталу та підтримку їхньої платоспроможності, особливо в умовах макроекономічної нестабільності та воєнних ризиків.

Державна підтримка аграрного сектору відіграє важливу роль у формуванні виробничого, фінансового та інвестиційного потенціалу сільського господарства України. Для оцінки її впливу на результати функціонування галузі здійснено кореляційний аналіз взаємозв'язків між обсягами бюджетного фінансування та показниками приросту валової продукції, посівних площ, прибутку, а також власних джерел фінансування аграрних підприємств за період 2017—2024 років.

Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні лінійного коефіцієнта кореляції

Пірсона, який дозволяє кількісно визначити тісноту та напрям лінійного зв'язку між обраними економічними показниками. Використання річних статистичних даних у динаміці забезпечує коректність порівняння результатів і дає змогу врахувати як економічні коливання, так і структурні зміни в аграрному секторі. Отримані значення коефіцієнта r інтерпретуються за загальноприйнятою шкалою, що дозволяє класифікувати силу зв'язку: показники в межах 0,3—0,5 свідчать про помірний зв'язок, від 0,5 до 0,7 — про помірно сильний, а значення понад 0,7 вказують на наявність сильної кореляції між обсягами державної підтримки та розвитком підприємств.

Для оцінки залежностей між обсягами державної підтримки та результатами функціонування аграрного сектору України було сформовано аналітичну таблицю, що охоплює ключові виробничі, фінансові та економічні показники розвитку сільського господарства за 2017—2024 роки. Вибір саме цих показників обумовлений необхідністю комплексного аналізу впливу державної підтримки не лише на обсяги виробництва, а й на ефективність господарської діяльності та фінансову стійкість аграрних підприємств.

Аналіз даних за 2017—2024 роки підтверджує, що державна підтримка аграрного сектору України є важливим, хоча й не єдиним чинником його розвитку. У довоєнний період 2017—2021 років спостерігалася чітка узгодженість між обсягами бюджетного фінансування, які коливалися в межах від 4034,8 до 5209,3 млн грн, та зростанням ключових виробничих і фінансових показників. Зокрема, валова продукція аграрного сектору зросла з 303,4 млрд грн у 2017 році до 593,4 млрд грн у 2021 році, а посівні площі розширилися до 20198,7 тис. га, що свідчить про позитивний вплив державної підтримки на збереження та нарощування виробничого потенціалу галузі.

Фінансові результати у довоєнний період також характеризувалися стійким покращенням. Прибуток аграрного сектору зріс з 89,8 млрд грн у 2017 році до 237,6 млрд грн у 2021 році, власні джерела фінансування досягли 281,7 млрд грн, а рівень рентабельності продукції сільського господарства у 2021 році становив рекордні 41,9 %. За цих умов державна підтримка поєднувала компенсаційну та інвестиційно-стимулюючу функції, а взаємозв'язок між фінансуванням і результатами діяльності мав стабільний і прогнозований характер, відображаючи реальний економічний механізм її впливу.

Починаючи з 2022 року, повномасштабна війна спричинила різке порушення сформованих економічних зв'язків і стала точкою структурного розриву в розвитку аграрного сектору. Скорочення державної підтримки до 1999,0 млн грн у 2022 році та до мінімального рівня 78,1 млн грн у 2023 році відбувалося на тлі окупації частини територій, мінування сільськогосподарських угідь, руйнування виробничої інфраструктури та логістичних ланцюгів. У результаті навіть за наявності фінансових ресурсів значна частина аграрних підприємств була позбавлена фізичної можливості здійснювати господарську діяльність, що суттєво послабило прямий вплив державної підтримки на виробничі показники.

У воєнний період динаміка результатів діяльності аграрного сектору набула нестійкого та атипічного характеру. Так, у 2022 році зафіксовано від'ємний приріст валової продукції на рівні — 144,3, тоді як уже у 2023 році приріст став позитивним і становив 35,1, незважаючи на критично низький обсяг бюджетного фінансування. Подібні коливання зумовлені насамперед впливом екзогенних чинників, зокрема світової цінової кон'юнктури та інфляційних процесів, що свідчить про трансформацію ролі державної підтримки у воєнних умовах та зниження її прямого впливу на виробничі результати.

Фінансові результати воєнного часу відзначаються високою волатильністю, коли після спаду прибутку до 61,9 млрд грн у 2023 році зафіксовано його зростання до 327 млрд грн у 2024 році, зумовлене переважно валютними коливаннями та структурною адаптацією ринку. Відносна стабільність власних джерел фінансування при їх загальному зниженні порівняно з довоєнним піком вказує на поступове вимивання резервів підприємств. Таким чином, якщо раніше державна допомога була драйвером зростання, то зараз її роль трансформувалася у стабілізаційну, що потребує переходу аграрної політики від поточного стимулювання до стратегії довгострокового відновлення та забезпечення стійкості сектору.

Водночас вплив війни не був однозначно негативним для всіх показників. Так, у 2022 році зафіксовано аномально високий приріст валової продукції (+200,3), а у 2024 році — рекордні значення прибутку (327,0 млрд грн). Це зумовлено переважно ціновими чинниками, інфляційними процесами, девальвацією національної валюти, а також структурними змінами в галузі, коли менш ефективні або фізично неідеальні

Таблиця 2. Порівняльна характеристика впливу державної підтримки у довоєнний та воєнний підперіоди

Показник	Довоєнний період (2017-2021)	Воєнний період (2022-2024)
Економічне середовище	Відносно стабільне	Високий рівень невизначеності
Роль державної підтримки	Стимулююча та інвестиційна	Компенсаційна та стабілізаційна
Посівні площі	Зростання з 19259,3 до 20198,7 тис. га	Скорочення до 16255,3 тис. га
Прибуток	Зростання до 237,6 млрд грн	Висока волатильність (61,9-327,0 млрд грн)
Кореляція з державною підтримкою	Стабільна, економічно інтерпретована	Ослаблена, спотворена зовнішніми чинниками
Домінуючі фактори впливу	Фінансування, інвестиції, технології	Війна, логістика, ціни, безпека

Джерело: власні дослідження.

Таблиця 3. Коефіцієнти кореляції між державною підтримкою та показниками розвитку аграрного сектору за підперіодами

Показник	r (2017-2021) довоєнний	r (2022-2024) воєнний
Приріст валової продукції	0,54	-0,31
Посівні площі	0,83	0,18
Прибуток	0,79	-0,12
Власні джерела фінансування	0,88	0,41

Джерело: власні розрахунки.

виробники були змушені припинити діяльність. У результаті середні показники ефективності зросли, що, однак, не свідчить про покращення загального стану аграрного сектору.

З метою глибшої інтерпретації результатів кореляційного аналізу доцільним є поділ досліджуваного періоду на два підперіоди: довоєнний (2017—2021 рр.) та воєнний (2022—2024 рр.). Такий підхід обумовлений наявністю різкого зламу соціально-економічних умов функціонування аграрного сектору України у 2022 році, що дозволяє трактувати початок повномасштабної війни як структурний розрив у часових рядах ключових показників.

У довоєнний період економічні процеси в аграрному секторі характеризувалися відносною стабільністю інституційного середовища, прогнозованістю державної аграрної політики та функціонуванням усталених ринкових механізмів. За цих умов державна підтримка виконувала класичну стимулюючу функцію, а встановлені кореляційні залежності між обсягами бюджетного фінансування та показниками розвитку галузі відображали реальні економічні причинно-наслідкові зв'язки.

Натомість у воєнний період відбувається різка зміна параметрів економічної системи, що проявляється у порушенні логістичних лан-

цюгів, втраті частини виробничих потужностей, скороченні доступних посівних площ та зростанні ролі екзогенних факторів. За таких умов залежності між державною підтримкою та результативними показниками втрачають лінійний характер, а кореляційні коефіцієнти перестають відображати класичний економічний механізм впливу (табл. 2).

Як свідчать дані таблиці, у довоєнному періоді державна підтримка мала чітко виражений позитивний вплив на розширення виробничої бази аграрного сектору та формування його фінансових результатів. Зокрема, у 2021 році при обсязі підтримки 4713,1 млн грн були зафіксовані максимальні значення посівних площ (20198,7 тис. га), прибутку (237,6 млрд грн) та власних джерел фінансування (281,7 млрд грн), що підтверджує ефективність державної політики за умов макроекономічної стабільності.

У воєнний період спостерігається структурний розрив у часових рядах, який проявляється у розходженні тенденцій фінансування та результативних показників. Так, скорочення державної підтримки у 2023 році до 78,1 млн грн супроводжувалося не лише падінням посівних площ, але й нетиповою динамікою показників ефективності та прибутковості. Подібні коливання свідчать про те, що кореляційні залежності у воєнний період значною мірою відоб-

ражають вплив екзогенних шоків, а не внутрішніх економічних механізмів.

Повномасштабна війна може бути інтерпретована як структурний злам, після якого змінюється не лише рівень ключових показників аграрного сектору, але й сам характер їх взаємозв'язку з державною підтримкою. Це означає, що результати кореляційного аналізу для всього періоду 2017—2024 рр. слід інтерпретувати з урахуванням неоднорідності часових рядів, а оцінку ефективності державної підтримки доцільно здійснювати диференційовано — окремо для довоєнного та воєнного етапів розвитку аграрного сектору.

Аналіз коефіцієнтів кореляції Пірсона, проведений окремо для довоєнного та воєнного підперіодів, дозволяє виявити кардинальну зміну економічних режимів у функціонуванні аграрного сектору України. Поділ вибірки на етапи 2017—2021 років (5 спостережень) та 2022—2024 років (3 спостереження) є методично обґрунтованим, оскільки дозволяє врахувати структурний розрив, спричинений повномасштабною збройною агресією. Така диференціація запобігає змішуванню принципово різних умов господарювання та забезпечує високу точність інтерпретації отриманих результатів.

Результати кореляційного аналізу свідчать про кардинальну зміну характеру взаємозв'язків між державною підтримкою та показниками розвитку аграрного сектору після 2022 року, що підтверджує наявність структурного розриву у часових рядах.

У довоєнному підперіоді (2017—2021 рр.) встановлено сильні та помірно сильні прямі кореляційні залежності між державною підтримкою та більшістю досліджуваних показників. Зокрема, коефіцієнт кореляції між державною підтримкою та посівними площами становив $r = 0,83$, що свідчить про високий рівень узгодженості динаміки фінансування та виробничого потенціалу галузі. Аналогічно, тісний зв'язок спостерігався з прибутком ($r = 0,79$) та власними джерелами фінансування ($r = 0,88$). Отримані значення підтверджують, що в умовах макроекономічної стабільності державна підтримка виконувала стимулюючу та інвестиційну функцію, безпосередньо впливаючи на результати діяльності аграрних підприємств.

Помірний зв'язок між державною підтримкою та приростом валової продукції у довоєнний період ($r = 0,54$) свідчить про те, що навіть за стабільних умов виробничі результати значною мірою залежали від ринкової кон'юнктури, однак роль державного фінансування залишалася економічно значущою.

Натомість у воєнному підперіоді (2022–2024 рр.) спостерігається різке ослаблення, а в окремих випадках і зміна знаку кореляційних залежностей. Від'ємні значення коефіцієнтів кореляції між державною підтримкою та приростом валової продукції ($r = -0,31$) та прибутком ($r = -0,12$) свідчать про втрату лінійного економічного зв'язку між показниками. Це означає, що у воєнних умовах фінансові результати та ефективність виробництва формуються переважно під впливом екзогенних чинників — воєнних ризиків, логістичних обмежень, світових цін та валютних коливань.

Водночас відносно вищі значення кореляції зберігаються для власних джерел фінансування ($r = 0,41$), що вказує на те, що навіть у воєнний період державна підтримка залишається важливим інструментом підтримання фінансової життєздатності аграрних підприємств, хоча її вплив істотно слабшає порівняно з довоєнним періодом.

Державна підтримка виступає потужним каталізатором інвестиційної активності, створюючи ефект "співфінансування", за якого бюджетні кошти стимулюють аграрні підприємства до активнішого залучення власного капіталу. Результати кореляційного аналізу підтверджують цей взаємозв'язок найвищим коефіцієнтом ($r = 0,88$ у довоєнний час та $r = 0,41$ у воєнний період), що вказує на сильну пряму залежність між обсягами державної допомоги та накопиченням внутрішніх фінансових ресурсів галузі.

Такий механізм працює через зниження фінансових ризиків та покращення ліквідності господарств, оскільки отримання державних субсидій або компенсацій вивільняє обігові кошти, які підприємства спрямовують на оновлення технічного парку, впровадження новітніх технологій та розширення виробництва. У 2021 році, коли державна підтримка сягнула 4713,1 млн грн, обсяг власних джерел фінансування аграріїв також досяг історичного максимуму у 281,7 млрд грн, що ілюструє синергетичний ефект державної політики. Навіть у воєнний період державні вкладення продовжують виконувати функцію гаранта фінансової життєздатності, стимулюючи виробників реінвестувати прибутки у збереження виробничого потенціалу попри високу невизначеність.

Порівняльний аналіз коефіцієнтів кореляції підтверджує, що 2022 рік є точкою структурного зламу, після якої змінюється не лише рівень основних показників аграрного сектору, але й сам механізм їх взаємозв'язку з державною підтримкою. Це обґрунтовує не-

обхідність диференційованого підходу до оцінки ефективності державної аграрної політики в довоєнний та воєнний періоди.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Узагальнюючи результати дослідження, можна дійти висновку, що державна підтримка аграрного сектору України найбільш ефективно впливає на довгострокові фінансові та структурні параметри розвитку, зокрема на збереження виробничого потенціалу та формування власних джерел фінансування. Водночас її вплив на короткострокові виробничі результати та показники ефективності є обмеженим і значною мірою модифікується зовнішніми економічними, інституційними та воєнними чинниками. Це зумовлює необхідність диференційованого підходу до оцінки ефективності державної аграрної політики у довоєнний і воєнний періоди та орієнтації державних заходів не лише на поточну підтримку виробництва, а й на створення умов для стійкого фінансового й інвестиційного розвитку аграрного сектору в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 09.01.2026).
2. Добіжа Н. В. Державне регулювання інвестиційних процесів в оновленні технічного потенціалу аграрного сектору. Інноваційна економіка. 2012. № 37. С. 22—25.
3. Кісіль М. І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства. Економіка АПК. 2012. № 9. С. 36—39. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Vol.%2019,%20No.%209,%202012_apk-36-39.pdf (дата звернення: 09.01.2026).
4. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. Економіка АПК. 2018. № 11. С. 9—18. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201811009>.
5. Лупенко Ю. О., Коваленко О. В., Ященко Л. О. Забезпечення фінансовими ресурсами аграрних підприємств. Продовольчі ресурси. 2020. Т. 8, № 15. С. 219—237. URL: <https://iprjournal.kyiv.ua/index.php/pr/article/view/341> (дата звернення: 09.01.2026).
6. Михайлов М. Г. Основні пріоритети державної підтримки розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Економіка АПК. 2018. № 1. С. 53—59. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/eapk_2018_01_p_5_99-53-59.pdf (дата звернення: 09.01.2026).

[com.ua/web/uploads/pdf/eapk_2018_01_p_5_99-53-59.pdf](https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/eapk_2018_01_p_5_99-53-59.pdf) (дата звернення: 09.01.2026).

7. Навроцький Я. Ф. Державна підтримка, як чинник регулювання вітчизняного ринку сільськогосподарської техніки в Україні. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія: Економічні науки. 2017. № 3. С. 201—210. URL: <https://europub.co.uk/articles/derzavna-pidtrimka-iak-cinnik-reguliuвання-vitciznianogo-rinku-silskogospodarskoyi-texniki-v-ukrayini-A-291819> (дата звернення: 09.01.2026).

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2026), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 09 Jan 2026).
 2. Dobizha, N.V. (2012), "State regulation of investment processes in the renewal of the technical potential of the agricultural sector", *Innovatsiina ekonomika*, vol. 37, pp. 22—25.
 3. Kisil, M.I. (2012), "Strategic directions of investment support for agricultural development", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 36—39, available at: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Vol.%2019,%20No.%209,%202012_apk-36-39.pdf (Accessed 09 Jan 2026).
 4. Lupenko, Yu.O. and Zakharchuk, O.V. (2018), "Investment support for innovative development of agriculture in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 9—18. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201811009>.
 5. Lupenko, Yu.O. Kovalenko, O.V. and Yashchenko, L.O. (2020), "Providing financial resources for agricultural enterprises", *Prodovolchi resursy*, vol. 8, no. 15, pp. 219—237, available at: <https://iprjournal.kyiv.ua/index.php/pr/article/view/341> (Accessed 09 Jan 2026).
 6. Mykhailov, M.H. (2018), "Main priorities of state support for the development of the material and technical base of agricultural enterprises", *Ekonomika APK*, vol. 1, pp. 53—59, available at: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/eapk_2018_01_p_5_99-53-59.pdf (Accessed 09 Jan 2026).
 7. Navrotskyi, Ya.F. (2017), "State support as a factor in regulating the domestic market of agricultural machinery in Ukraine", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu im. V.V. Dokuchaieva. Seriya Ekonomichni nauky*, vol. 1, no. 3, pp. 201—210, available at: <https://europub.co.uk/articles/derzavna-pidtrimka-iak-cinnik-reguliuвання-vitciznianogo-rinku-silskogospodarskoyi-texniki-v-ukrayini-A-291819> (Accessed 09 Jan 2026).
- Стаття надійшла до редакції 09.01.2026 р.*